

7. Федоренко В.Л. Категорія «виборчий процес» у конституційному праві: теоретико-методологічні та законодавчі аспекти. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 10. С. 30–40.
8. Тимошенко І.В. Вплив міжнародно-правових актів на виборчі відносини в Україні. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2012. № 2(7). С. 94–97.
9. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики / За ред. В.Ф. Погорілка. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 356 с.
10. Белоновский В.Н. Избирательное право: общая часть: Учебно-методический комплекс. М.: ЕАОИ, 2008. 266 с.
11. Избирательное право и избирательный процесс: Учебник / С.В. Юсов, Н.Г. Мажинская. Ростов-на-Дону: Изд-во СКНЦ ВШ ЮФУ, 2008. 349 с.
12. Загальна теорія права: Підручник / За ред. М.І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
13. Нестерович В.Ф. Проблеми та перспективи прийняття Виборчого кодексу України. Право і суспільство. 2017. № 6. С. 24–29.
14. Веденеев Ю.А. Избирательное право: роль и место в системе права России / Ю.А. Веденеев, С.В. Навальный. Вестник Центральной избирательной комиссии Российской Федерации. 2003. № 2. С. 176–188.
15. Афанасьева М.В. Выборча система: поняття та сучасне розуміння. Юридичний вісник. 2012. № 1. С. 21–31.

ОЛІЙНИК А. Ю.,
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри приватного
та публічного права
(Київський національний університет
технологій та дизайну)

УДК 346.1

ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОЇ СВОБОДИ ОСОБИ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті досліджується історія виникнення і розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність. Аналізуються доктринальні і нормативні джерела на різних етапах розвитку названої конституційної свободи. Пропонується авторське бачення етапів виникнення і розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність в Україні. Даються висновки і рекомендації.

Ключові слова: *свобода, конституційна свобода, конституційна свобода фізичної особи на підприємницьку діяльність, виникнення і розвиток конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність, етапи виникнення і розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність.*

В статье исследуется история возникновения и развития конституционной свободы физического лица на предпринимательскую деятельность. Анализируются доктринальные и нормативные источники на разных этапах развития названной конституционной свободы. Предлагается авторское виденье возник-

новения и развития конституционной свободы физического лица на предпринимательскую деятельность. Даются выводы и рекомендации.

Ключевые слова: свобода, конституционная свобода, конституционная свобода физического лица на предпринимательскую деятельность, возникновение и развитие конституционной свободы физического лица на предпринимательскую деятельность, этапы возникновения и развития конституционной свободы физического лица на предпринимательскую деятельность.

In the article history of origin and development of constitutional freedom of physical person is probed on entrepreneurial activity. Doctrine and normative sources are analyzed on the different stages of development of the adopted constitutional freedom. Author vision of origin and development of constitutional freedom of physical person is offered on entrepreneurial activity. Conclusions and recommendations are given.

Key words: freedom, constitutional freedom, constitutional freedom of physical person on entrepreneurial activity, origin and development of constitutional freedom of physical person, on entrepreneurial activity, stages of origin and development of constitutional freedom of physical person on entrepreneurial activity.

Вступ. Дослідження виникнення та розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність має важливе теоретичне і практичне значення для науки конституційного і господарського права. Конституційно-правовий та господарсько-правовий аспекти названої проблеми досліджувалися різними авторами. Серед них праці О.М. Вінника, Б.Л. Дратвер, С.В. Карпенка, К.М. Ляпіної, В.Ф. Погорілка, П.М. Рабіновича, С.В. Різник, О.В. Совгирі, В.Л. Федоренка, В.С. Щербини та ін. Конституція України закріплює свободу підприємницької діяльності (ст. 42) і право особи без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (ст. 64 Конституції України). Виникнення та розвиток конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність в Україні досліджено незначною мірою.

Постановка завдань. Метою цього дослідження є характеристика виникнення та розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність, його етапів. Відповідно до названої мети завданнями дослідження є: а) аналіз нормативних актів та праць учених щодо виникнення та розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність; б) формулювання власної позиції автора щодо етапів виникнення та розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність; в) пропозиція висновків і рекомендацій щодо етапізації виникнення та розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність.

Результати дослідження. Досліджуючи проблему виникнення та розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність, важливо проаналізувати етапи еволюції «підприємництва» і «підприємця» та історію їх виникнення і розвитку на етнічній території сучасної України та в незалежній Україні. Теоретичне обґрунтування названих категорій пройшло певні еволюційні етапи і розпочалося з моменту їх введення в економічну теорію. Економічні погляди англійського економіста кінця XVII – початку XVIII ст. Р. Кантільона переконують нас у тому, що вперше поняття «підприємець» та «підприємство» в економічну теорію було введено саме ним. Він розглядав суть підприємництва як господарську діяльність, що мала на меті одержання прибутку, а господарську роль підприємця вважав «головним рушієм економіки» [1]. Звідси нормативно закріплений висновок, що свобода підприємницької діяльності «підприємця» як рушія економіки в його праві без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (ст. 43 ГК України) [2]. Ідея «внутрішньої свободи» підприємця у сфері економічної діяльності підкреслювалася А. Смітом у праці «Теорія моральних почуттів» (1759), де він

стверджував, що концепція своскорисливого інтересу зумовлює політику невтручання, або «внутрішньої свободи» людини, у тому числі в галузі господарювання [3]. Отже, перші два етапи еволюції виникнення і розвитку свободи фізичної особи як підприємця, пов'язуються з його внутрішнім «єго», що і є рушієм економіки. Третій етап еволюції класичної політичної економії припадає на першу половину XIX ст., коли в ряді розвинутих країн завершився промисловий переворот. У цей період послідовниками й учнями А. Сміта були поглиблені, переусвідомлені та збагачені його ідеї. Серед таких представників цього періоду розвитку підприємництва необхідно особливо виділити француза Ж.Б. Сея. Його ідеї лягли в основу багатьох досліджень майбутнього підприємництва і свободи діяльності підприємця. Вони знайшли широкий відгук і сприяли розширенню наукового аналізу підприємницької діяльності: 1) проблем циклічного розвитку економіки; 2) теорій: а) граничної корисності; б) факторів виробництва; в) підприємця-організатора; г) підприємця-новатора; ґ) попиту та пропозиції тощо [4]. Подальший розвиток етапізації підприємництва та свободи діяльності підприємця організатора пов'язується з вченням французького економіста А. Маршала. Економічна теорія А. Маршала є синтезом досягнень класичної науки (А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. С. Мілля) і теорії маржиналізму. Він пропонує застосовувати метод часткової рівноваги. При розгляді ситуації всі елементи, крім одного, приймаються як постійні і ведеться спостереження за змінами цього одного елемента. В основі таких змін концепція ціноутворення (попит і пропозиція). Автор формулює закон попиту, згідно з яким попит на товар зростає при зниженні ціни і зменшується при перевищенні ціни. Теорія Маршала – це теорія цін у конкурентних умовах. У його праці «Принципи економічної науки» аналізується стихійне регулювання цін в умовах вільної конкуренції. Але вчений не міг обійти процес швидкого зростання виробничих монополій та їхнього впливу на механізм ціноутворення. Автор розглядав монополію як окремий випадок в умовах панування необмеженої конкуренції і її механізму ціноутворення [5]. Отже, теоретична спадщина А. Маршала пов'язується зі становленням неокласичного напрямку в економічній теорії.

Подальший розвиток уявлень про підприємництво спостерігаємо в працях американського вченого австрійського походження Йозефа Шумпетера. У його праці «Теорія економічного розвитку» (1911 р.) розширюється аналіз різноманітних форм підприємницької діяльності. «Підприємцем-новатором» Й. Шумпетер вважав не тільки промислового капіталіста, але й «фінансиста», «дільця» [6]. Одним із представників Лондонської школи неолібералізму був Ф. Хайєк, який вважав, що сутність підприємництва полягає у пошуку та вивченні нових економічних можливостей. Підприємництво, на його думку, – це характеристика поведінки, а не вид діяльності. Економічну свободу фізичної особи він розглядав як індивідуальну свободу кожної окремої людини з тією єдиною особливістю, що не дає їй змоги обмежувати індивідуальну свободу інших людей. Основа економічної свободи полягає не в більш-менш рівномірному розподілі матеріальних благ, що здійснюється державою і підпорядковується цим розподілом окремих індивідів, а в праві кожної окремої людини вільно розпоряджатися капіталом і своїми здібностями, що породжує ризик і відповідальність розпорядника [7]. У Законі України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 р. закріплюється визначення підприємництва як безпосередньої самостійної, систематичної, на власний ризик, діяльності з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг із метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством [8].

Отже, проаналізувавши доктринальні і нормативні джерела щодо еволюції виникнення та розвитку конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність, можна дійти висновку: а) це еволюційні етапи можливостей фізичної особи без обмежень самостійно здійснювати будь-яку діяльність із виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, заняття торгівлею; б) метою діяльності фізичної особи є отримання прибутку; в) заборонити фізичній особі здійснювати підприємницьку діяльність може лише відповідним законом; г) обмеження свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність може мати місце у випадках, коли така діяльність обмежує індивідуальну свободу інших людей.

Історія виникнення і розвитку підприємництва та свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність в Україні може бути розглянута за такими етапами: 1) на етнічній території сучасної України; 2) в УНР; 3) в Українській РСР; 4) в незалежній Україні. Підприємницька діяльність притаманна народові України з давнини. Щоб проаналізувати виникнення і розвиток підприємництва та підприємців на етнічній території сучасної України, треба, на нашу думку, дослідити: 1) перші прояви підприємництва у IX – VIII ст. до н. е.; 2) підприємницьку діяльність у Київській Русі; 3) підприємницькі відносини: а) протягом XVI – XVIII ст.; б) кінця XIX – на початку XX ст. Уже наприкінці IX – на початку VIII ст. до н. е. скіфи, які були прашурами українського народу, займалися підприємництвом, а саме вели торгівлю з греками, вивозили туди хліб, полотно, хутра, мед, а від греків ввозили на землі України золото, срібло, тканини. В питаннях підприємництва значний внесок на землях сучасної України зробила Київська Русь (IX – XIII ст.). У цей період на землях України була розвинута зовнішня торгівля, ремесла, грошова система, проводилася широка фіскальна політика. У Києві, Галичі, Володимирі-Волинському та інших великих містах України будувалися колонії іноземних купців, для них споруджувалися торговельні двори. Київські купці були відомі на торгах Багдада, Константинополя, Кракова, Парижа та інших міст. Розвиток та постійне вдосконалення товарного виробництва, торгівлі, грошової системи – все це свідчило про розвиток підприємницької праці. Підприємництво займало значне місце в житті українського населення [9, с. 49]. В період XVI – XVIII ст. у господарствах України широко розвиваються ринкові відносини, формувався загальнонаціональний ринок, проводилися великі ярмарки у Ніжині, Ромнах, Переяславі. Розвиток торгівлі сприяв процесу формування фінансово-грошової системи, поширювалися кредитні операції і лихварство, стають різноманітнішими форми підприємницької діяльності. У другій половині XVIII ст. в Україні з'явилися великі централізовані мануфактури. У цей період національний ринок формувався як складовий елемент європейської і світової господарської системи. В Україні, як і у світі загалом відбуваються кардинальні зміни в усіх сферах господарського життя, пов'язані із промисловим переворотом у країнах Європи та США. У середині XIX ст. в Україні розвивається вільна торгівля, що сприяло поширенню приватного підприємництва. Збільшення підприємств фабрично-заводського типу, докорінні технічні перетворення у провідних галузях української економіки створили матеріально-технічні та соціальні передумови для розширення сфери підприємницької діяльності. Наприкінці XIX – на початку XX ст. в Україні набуває широкого розмаху акціонування – необхідний атрибут розвитку підприємництва. Розвиток підприємництва в Україні наприкінці XIX – початку XX ст. супроводжується, як і в інших країнах Європи, високим рівнем концентрації та монополізації виробництва. Значно поширюється підприємницька діяльність у сільській місцевості. Зі скасуванням кріпосного права сільське господарство стало торгово-підприємницьким. У товарно-грошові відносини були втягнуті як поміщицькі, так і селянські господарства. На селі виник новий тип господаря – підприємець. Широко розвивається мережа ярмарок, застосовувалась оптова торгівля за зразками та у формі аукціонів. Особливу роль відігравали товарні біржі, серед них за обсягом операцій виділялися Київська, Одеська та Миколаївські біржі, які проводили операції з купівлі-продажу зерна [10].

Аналіз нормативних документів в УНР свідчить про неоднозначне ставлення влади періоду визвольних змагань до підприємництва, підприємницької діяльності та свободи людини займатися підприємництвом. У чотирьох прийнятих Центральною Радою Універсалах та в Конституції УНР 1918 р. економічні права людини і громадянина не проголошувалися. 29 квітня 1918 р. Павло Скоропадський у «Грамоті до всього українського народу» проголосив повну економічну і фінансову свободу торгу та широкий простір підприємництва і ініціативи. Свобода підприємництва, господарська свобода та свобода промислу отримали своє закріплення в Конституції ЗУНР (ст.ст. 22, 23).

В Українській РСР у радянський період розвитку державності підприємницька діяльність офіційно піддавалася критиці та належала до невластивих соціалізму явищ. Приватна підприємницька діяльність була заборонена, прирівнювалася до серйозних кримінальних

злочинів (відповідно до положень Кримінального кодексу УРСР 1922, 1926, 1960 рр.). Також варто зазначити, що за часів радянської влади в Україні було прийнято чотири конституції (1919, 1929, 1937, 1978 рр.). Ці акти закріпили позитивні наслідки соціальної еволюції і формальні атрибути української радянської державності. Особливо наголошувалося на необхідності вирішення соціально-економічних питань як невідмінної передумови створення «світлого майбутнього». Право на зайняття підприємницькою діяльністю не було закріплено у жодному з цих нормативних актів [11, с. 120]. В період сталінської політики щодо підприємництва було покладено край новій економічній політиці (НЕПу). НЕП із його спрямованістю на госпрозрахунок, матеріальні стимули, розвиток ініціативи й ентузіазму – основних критеріїв підприємницької діяльності був замінений адміністративно-командною системою керівництва господарською діяльністю в СРСР (і в Українській РСР) [10]. Хоча в ст. 9 Конституції СРСР від 5 грудня 1936 р. вказувалося, що «поряд із соціалістичною системою господарювання, яка є панівною формою господарської діяльності у ССРСР, допускається законом дрібне приватне господарство одноосібних селян і кустарів, яке засноване на особистій праці і виключає експлуатацію чужої праці». Російський дослідник підприємницької діяльності 60–80 рр. ХХ ст. Є.О. Андрюхін вважає, що в зазначений період співіснували два типи підприємництва – офіційне та діяльність громадян, за яку передбачено покарання. У своїй роботі він запропонував зайняття дозволеними некооперативним промислом і ремеслом вважати підприємництвом, а також саме цей вид діяльності доцільно аналізувати як офіційне підприємництво. Тож у радянський період підприємництво починалося з унормування діяльності селян та кустарів [11].

У незалежній Україні конституційна свобода особи на підприємницьку діяльність отримала подальший розвиток після прийняття Верховною Радою України «Декларації про державний суверенітет України» від 16 липня 1990 р. та «Акта проголошення незалежності України» від 24 серпня 1991 р. Це створило реальні можливості для динамічного розвитку народного господарства ринкового типу, появи підприємництва на базі нового соціально-економічного розвитку суспільства. Для нормативно-правового регулювання свободи підприємницької діяльності були прийняті закони України: а) Про власність від 7 лютого 1991 р.; б) Про підприємництво від 7 лютого 1991 р.; в) Про господарські товариства від 19 вересня 1991 р.; г) Про колективне сільськогосподарське підприємство від 14 лютого 1992 р.; г) Конституція України від 28 червня 1996 р.; д) Про сільськогосподарську кооперацію від 17 липня 1997 р.; е) Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.; є) Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р.; ж) Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю від 6 лютого 2018 р. тощо.

Конституція України закріпила свободу підприємницької діяльності кожної фізичної особи за умови, що така діяльність не заборонена і не обмежена законом. Відповідно до ч. 3 ст. 91 ЦК, юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії), а в ч. 3 ст. 43 ГК зазначається, що перелік видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню, а також перелік видів діяльності, підприємництво в яких забороняється, встановлюється виключно законом [12]. Обмеження підприємницької діяльності пов'язується з певними її видами, які з огляду на шкідливий вплив на здоров'я людини, довкілля або загрозу безпеці держави потребують спеціального дозволу (ліцензії). Законом України «Про підприємництво» (ст. 4) обмежується здійснювати такі види підприємницької діяльності, що пов'язана з: 1) обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, яка може здійснюватися відповідно до Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»; 2) охороною окремих особливо важливих об'єктів права державної власності, перелік яких визначається у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку, а також діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних, судово-психіатричних експертиз та розробленням, випробуванням, виробництвом та експлуатацією ракет-носіїв, у тому числі з їх космічними запусками із будь-якою метою, що може здійснюватися тільки державними підприємствами та організаціями, а проведення ломбардних

операцій – також і повними товариствами; 3) виробництвом бензинів моторних сумішевих або з додаванням (змішуванням) біоетанолу та/або біокомпонентів на його основі до вуглеводневої основи (бензинів, фракцій, компонентів тощо), здійснюється підприємствами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики в паливно-енергетичному комплексі; 4) виробництвом біоетанолу, що здійснюється суб'єктами господарювання за наявності відповідної ліцензії [8].

Забороняється підприємницька діяльність органам державної влади та органам місцевого самоврядування, їх посадовим і службовим особам, з огляду на їх спеціальні повноваження. Не допускається заняття підприємницькою діяльністю таких категорій громадян: військовослужбовців, службових осіб органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, а також органів державної влади і місцевого самоврядування. Пропонуємо прийняти Закон України «Про заборону і обмеження підприємницької діяльності в Україні»

Отже, чинне законодавство України визначає певні види підприємницької діяльності, які можна здійснювати лише за наявності дозволу, а також певне коло фізичних осіб (посадових і службових), яким заборонено займатися підприємницькою діяльністю.

Висновки. 1. Виникнення та розвиток конституційної свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність характеризується такими ознаками: а) це еволюційні етапи можливостей фізичної особи без обмежень самостійно здійснювати будь-яку діяльність із виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, заняття торгівлею; б) здійснюється така діяльність із метою отримання прибутку; в) вона може бути заборонена фізичній особі лише законом; г) обмеження свободи фізичної особи на підприємницьку діяльність може мати місце у разі, коли така діяльність обмежує індивідуальну свободу інших людей.

2. Етапами розвитку конституційної свободи особи на підприємницьку діяльність в Україні пропонуємо вважати такі: 1) виникнення і розвиток свободи підприємництва на етнічній території сучасної України; 2) розвиток свободи підприємницької діяльності в УНР; 3) розвиток окремих унормованих видів підприємницької діяльності в Українській РСР; 4) розвиток конституційної свободи підприємницької діяльності в незалежній Україні.

3. Конституція України закріпила свободу підприємницької діяльності кожної фізичної особи за умови, що така діяльність не заборонена і не обмежена законом. Пропонуємо прийняти Закон України «Про заборону і обмеження підприємницької діяльності в Україні».

Список використаних джерел:

1. Економічні погляди Ричарда Кантільйона. URL: http://pidruchniki.com/1334020360183/ekonomika/ekonomichni_poglyadi_richarda_kantilyona.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 19-20. Ст. 18, № 21-22, ст. 144. Поточна редакція від 07.03.2018 р.
3. Економічне вчення Адама Сміта. URL: http://pidruchniki.com/1926060141148/politekonomiya/ekonomichne_vchennya_adama_smit
4. Економічні погляди Ж.Б. Сея. URL: http://pidruchniki.com/1297112161912/politekonomiya/ekonomichni_poglyadi_predstavnika_frantsuzkoyi_klasichnoyi_shkoli_politichnoyi_ekonomiyi_seya
5. Економічні погляди А. Маршалла: кембриджська школа. URL: http://pidruchniki.com/1435102137847/politekonomiya/ekonomichni_poglyadi_marshalla_kembridzhska_shkola.
6. Дратвер Б. Основи підприємницької діяльності: Навчальний посібник / М-во освіти і науки України, Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2003. 186 с.
7. Лондонська школа неолібералізму. Економічні погляди Ф. Хайєка. URL: <https://studopedia.org/8-204629.html>.
8. Про підприємництво: Закон Української РСР від 7 лютого 1991 р. Верховна Рада УРСР. 1991. № 14. Ст. 168. Закон втратив чинність з 01.01.2004 р. (крім статті 4) на підставі ГП України. Поточна редакція від 05.04.2015 р.

9. Сизоненко В.О. Підприємництво: Підручник. К.: Вікар, 1999. 435 с.

10. Підприємницька діяльність в Україні. URL: <http://referat-ok.com.ua/pravo/pidприємницька-diyalnist-v-ukrajini-1>.

11. Боберська К.Г. Право на зайняття підприємницькою діяльністю в конституціях та нормативно-правових актах України 1710–1991 рр. Часопис Київського університету права. 2013. № 4. С. 118–121.

12. Свобода та межі підприємницької діяльності. URL: http://stud.wiki/law/3c0a65625b2ad68b4c43a89521206d27_0.html.

ПАНЧИШИН Р. І.,

докторант кафедри конституційного
права та порівняльного правознавства
(Ужгородський національний
університет)

УДК 342.5

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено визначенню та характеристиці конституційно-правових форм об'єднання територіальної громади в Україні, а також виявленню основних проблем та недоліків у цій сфері. Проведено аналіз конституційного законодавства, що регламентує форми добровільного об'єднання територіальних громад; визначено особливості різних форм об'єднання територіальної громади в Україні. На основі проведеного аналізу розроблено пропозиції щодо удосконалення конституційного законодавства у сфері регулювання форм об'єднання територіальної громади.

Ключові слова: територіальна громада, добровільне об'єднання, форми об'єднання.

Статья посвящена определению и характеристике конституционно-правовых форм объединения территориальной общины в Украине, а также выявлению основных проблем и недостатков в этой сфере. Проведен анализ конституционного законодательства, регламентирующего формы добровольного объединения территориальных общин; определены особенности различных форм объединения территориальной общины в Украине. На основании проведенного анализа разработаны предложения по совершенствованию конституционного законодательства в сфере регулирования форм объединения территориальной общины.

Ключевые слова: территориальная община, добровольное объединение, формы объединения.

The article is devoted to the definition and characterization of the constitutional and legal forms of association of the territorial community in Ukraine, as well as the identification of the main problems and disadvantages in this area. The analysis of constitutional legislation regulating the forms of voluntary association of terri-

